

Štěpán, Jan

[Developments in the methodology of social sciences. Werner Leinfellner, Eckerhart Köhler (ed.)]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1979-1980, vol. 28-29, iss. B26-27, pp. 117-118

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106247>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

také vyjadřuje, „vyslovuje se proti staletým vžitému substancialistickému a hierarchickému pojetí skutečnosti a klade základy nového modelu, který můžeme označit za dialekticko-relacionistický“ (s. 9).

Ústřední kapitoly studie jednají o Kusánově ontologii, kosmologii, noetice s antropologií (45—127) a o jeho chápání společnosti, náboženství a církve (Kusánus a společnost jeho doby, 128—165). K jejich přednostem patří mj. i to, že výklad Kusánových názorů je v nich podáván se stálým zřetelem k předcházejícím i soudobým filozofickým a teologickým koncepcím. V tomto ohledu je doplňují kapitoly Sociálně ideové podmínky Kusánova myšlení (11—23) a Od Platóna ke Kusánovi (30—44). Ohlas, působení i hodnocení Kusánových prací v době od jeho smrti (1464) až po současnou marxistickou historiografii sleduje autor v kapitole Kusánus mezi středověkem a dneškem (166—184). V závěrečné kapitole Kusánus a Čechy (185—202) pak ukazuje, jak je Mikuláš „spojen se dvěma vrcholy starších českých dějin: s husitstvím... a s dílem nejsvětovějšího českého myslitele — J. Á. Komenského“ (s. 185).

Druhou část publikace představuje Výbor z díla (205—357), v němž si můžeme (v prvních českých překladech Jana Sokola) přečíst ukázky z Kusánových spisů *Docta ignorantia* I, II, *De Deo abscondito*, *De non-aliud*, *Idiota de menta* a *Idiota de staticis experimentis*. V některých těchto textech (nebo alespoň v jejich podstatných pasážích) Kusánus charakterizuje své pojetí boha a jeho vztahu ke světu, problém poznání boha. Tyto stránky jsou důležité nejen z hlediska historickofilozofického, ale i pro posouzení a hlubší pochopení těch tendencí současného filozofickoteologického myšlení, jež se pokoušejí navazovat na tradici tzv. negativní teologie. Návraty ke klasikům bývají vždy poučné.

Jiří Gabriel

Jaromír Loužil: Bernard Bolzano. Praha, Melantrich, 1978. 408 s. a 36 s. obrazových příloh.

Loužilova kniha o Bolzanovi, která vyšla jako 49. svazek edice Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, je příkladem náročně pojaté popularizační práce z dějin filozofie. Podává ucelený obraz o Bolzanově životě i díle (a jeho dalším působení). Bolzano je zde představen jako autor pověstných nedělních exhort, tvůrce utopického obrazu dokonalé společnosti, jako náboženský myslitel, etik, metafyzik a ovšem i jako vynikající matematik a logik. (Obsáhlou kapitolu o Bolzanově Vědosloví napsal Lubomír Valenta.)

Loužil zdůrazňuje objevené a pokrokové prvky Bolzanova mnohostranného díla (jímž Bolzano chtěl přispět — v souladu se svým vlastním pojetím nejvyššího mravního zákona — „k prospěchu a štěstí celku“), zároveň však sleduje okolnosti, které v té či oné oblasti poluuročovaly meze, jež Bolzano nemohl nebo nedokázal překročit. Velkou pozornost autor ovšem věnuje i Bolzanovu místu v dějinách filozofického myšlení a také v českém kulturním životě.

Je přirozené, že monografie nevyčerpává složitou bolzanovskou problematiku. Připomeňme proto, že k některým specifickým otázkám se Loužil vyslovil např. ve studiích *K pojmu názoru u Kanta a Bolzana* (sborník K otázkám Kantovy filozofie, Praha 1974), *Bolzano's Begriff der Anschauung* (Sitzungsberichte der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1974), v doslovu k edici *Kleine Wissenschaftslehre* (Wien 1974), *Bernard Bolzano a Rukopisy* (Česká literatura 1977, 1978), *Bolzano a Spinoza o svobodě vůle* (SPFFBU B 24—25, 1977—78).

Jak je to obvyklé u svazků této melantrišské řady, přináší i Loužilova knížka několik ukázek z Bolzanových prací.

Jiří Gabriel

Developments in the Methodology of Social Sciences. Werner Leinfellner, Eckershart Köhler (eds.). Dordrecht, D. Reidel Publishing Company, 1974. X + 430 s.

Sborník sestává z šestnácti článků sdružených do čtyř částí podle stupně rozlišovací úrovně zkoumání dané problematiky. První část je věnována obecné metodologii —

formulaci problému a jejich porozumění, tj. jsou zde řešeny otázky teorie modelování, sémantiky a teorie interpretace. Pozoruhodný je zde článek západoněmeckých autorů Wenera Meissnera a Hermanna Wolda, zabývající se budováním základů společenských věd pomocí minimodelů. V článcích druhé části jsou zkoumány metody vhodné pro vytvoření základů teorie sociálních systémů a sociálních struktur. Např. Mario Bunge demonstruje užití matematických a logických metod k vyšetřování konceptu společenské struktury. Problémům věrnosti odrazu exaktní formulace společenských zákonitostí se skutečností je věnována třetí část, kde patří k nejzajímavějším články Stephena Galea o spolehlivosti vývojových zákonů ve společenských vědách. A konečně články poslední části se zabývají zkoumáním statistických a experimentálních metod používaných ve společenských vědách. Např. E. Köhler zde rozšiřuje Carnapovu induktivní logiku tak, aby se stala metodou použitelnou pro experimentování.

Metodologické problémy patří už tradičně k nejaktuálnějším problémům moderní vědy. Rozvoj vědy je přímo závislý na rozvoji její metodologie, přičemž toto ovlivňování je vzájemné. Vzhledem k tomu, i přes nesouhlas s některými východisky, je třeba hodnotit přínos sborníku kladně. Obsahuje řadu podnětů, které si zaslouží další zkoumání resp. marxistických zhodnocení.

Jan Stěpán